

GAMTOSAUGINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO(SI) GALIMYBĖS PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE

Raimonda Sabinskienė

Jonavos lopšelis – darželis „Pakalnūtė“

Algimantas Bagdonas

Kauno kolegija

DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.v1iVII.247>

Anotacija

Straipsnyje, remiantis mokslinės literatūros analize bei atlikto tyrimo duomenimis, aptariamas gamtosauginių įgūdžių ugdymas per patyriminę veiklą priešmokykliniame amžiuje. Straipsnyje nagrinėjama problema – nepakankamas dėmesys gamtosauginių įgūdžių ugdymui(si) per patyriminę veiklą priešmokykliniame amžiuje. Tyrimo tikslas – atskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) galimybes. Uždaviniai: teoriškai pagrįsti gamtosaugos ugdymo(si) galimybes ikimokyklinio ugdymo įstaigose; empiriškai nustatyti pedagogų požiūrį į gamtosaugos ugdymo(si) galimybes priešmokyklinio amžiaus grupėse įstaigoje „X“. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa žodžiu, gautų duomenų turinio (content) analizė. Tyrimo rezultatai: gamtosaugos ugdymo(si) galimybės ikimokyklinio ugdymo įstaigoje: gamtosauginių mokyklų programų panaudojimas, jų integravimas į bendrąsias ugdymo programas, pedagogų gamtosauginės kvalifikacijos bei mokytojų asmeninio aplinkosauginio raštingumo kėlimas, dėmesys ikimokyklinio ugdymo įstaigų išorinių edukacinių erdvių kūrimui, neformaliojo ugdymo įstaigų (zoologijos, botanikos sodų, muziejų) edukacinių programų panaudojimas, visos įstaigos bendruomenės įsitraukimas į ugdymo(si) procesą, bendruomeniniai reginiai. Atlikus empirinį tyrimą, nustatyta: priešmokyklinio amžiaus vaikų grupėse įstaigoje „X“ gamtosaugos ugdymo(si) galimybės gana didelės, tačiau nepakankamai panaudojamos.

Pagrindiniai žodžiai: bendradarbiavimas, gamtosauginiai įgūdžiai, patyriminė veikla, priešmokyklinis amžius.

Įvadas

Temos aktualumas. Gamtosauginių mokyklų programoje (2006) pastebima, kad tai, kas mus supa, yra mūsų aplinka. Senovėje žmonės savo aplinką brangino ir tikėjo, kad ypač gamtinė aplinka yra šventa. Tačiau bėgant laikui ir augant žmonių gimstamumui, dorovėmis grįstas, pagarbus, net šventas žmogaus ryšys su gamta ėmė kisti ir tapo nedarnus, vartotojiškas, eikvojantis, žmogaus veikla – neigiamai veikianči, su neprognozuojamais padariniais. Per pastaruosius dešimtmečius Lietuvoje ir visame pasaulyje ekologinės problemos auga ir aštrėja (Duran, 2021; Lee & Ma, 2016; Rios & Menezes, 2017). Tik aplinkosauginis mąstymas, gamtai pagarbus gyvenimo būdas, šventumo žemei suteikimas gali sutaikyti žmogų su jį supančia aplinka (Gamtosauginių mokyklų programa, 2006). Gamtosauginis (kitaip aplinkosauginis, ekologinis) ugdymas arba švietimas akcentuojamas vis dažniau. Neginčijamas požiūris, kad jis reikšmingas šių dienų žmogui, būtinas ugdyti nuo mažų dienų. 1992 m. JTO Rio de Žaneire organizuota itin reikšminga pasaulinė aplinkos ir plėtros konferencija, kurioje pirmą kartą dėmesio centre atsидūrė vaikai. Pastebėta jų reikšmė ir svarba gamtos apsaugos plėtojimo politikoje. Vaikai įvardinti „aplinkosauginio požiūrio rėmėjais“ (Šorytė, 2021). Pasaulinės ankstyvojo ugdymo organizacijos (2016) teigimu, darnaus vystymosi ugdyme aplinkosaugos srityje iškeltas tikslas – ankstyvoje vaikystėje užtikrinti, kad visi, kurie mokosi, įgytų aplinkosaugai ir tvariam gyvenimo būdui reikalingų žinių ir įgūdžių. Tarptautinis Aplinkosauginio švietimo fondas (FEE), atliepdamas JT aplinkos ir plėtros konferencijoje įtvirtintas nuostatas, ėmėsi iniciatyvos sukurti ir įgyvendinti tarptautinę Gamtosauginių mokyklų programą (GMP). Šios programos tikslas – ugdyti jaunų žmonių aplinkosauginį mąstymą ir formuoti aplinką tausojantį elgesį, įtraukiant vietinės bendruomenės narius. GMP struktūra lengva, paslanki, todėl lengvai integruojama į bet kurios ugdymo įstaigos bendrąją ugdymo programą. Gamtosauginių mokyklų programos (2006) svetainėje pateikta informacija nurodo, jog ši programa išpopuliarėjo ne tik Europoje. Šiuo metu GMP dalyvauja apie 70 pasaulio šalių, daugiau kaip 56000 ugdymo įstaigų. Mūsų šalyje ji pradėta įgyvendinti 2004 m. Šiuo metu į ją įsitraukę tik apie 30 Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigų. Nors ugdymo įstaigos, ypač ikimokyklinio ugdymo, turi užtikrinti vaiko, būsimos suaugusios žmogaus socialinę gerovę per formuojamą dorinį gamtosauginį santykį su jį supančia aplinka, puoselėti ekologišką kultūrą, atitinkančią šių dienų kontekstą (Neifachas, 2007). Mokslinėje literatūroje pastebima, kad šiuolaikiniame vaikų ugdymo(si) kontekste svarbu

suprasti gamtosauginio ir patyriminio ugdymo(si) reikšmę priešmokyklinio amžiaus vaikams, „padėti atrasti ir patirti pažinimo džiaugsmą, atpažinti ir išmokyti dalyvauti sprendžiant su gyvąja ir negyvąja gamta susijusias problemas, priimti sprendimus, <...>, gebėti dirbti kolektyve“ (Lamauskas, Palionienė, 2008), įvertinti veiksnius, kurie neleidžia ikimokyklinio ugdymo įstaigose įgyvendinti gamtosauginio ugdymo(si) per patyriminę veiklą bei šalinti juos. Šorytė (2021) nurodo, kad ekologinį vaikų gyvenimo būdą propaguojanti ugdymo įstaiga, turėtų siekti ne tik aplinką tausojančio sąmoningumo, bet ir ekologinio elgesio, gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) per patyriminę veiklą galimybių sudarymo.

Tyrimo problema – nepakankamas dėmesys gamtosauginių įgūdžių ugdymui(si) priešmokykliniame amžiuje. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos, priešmokyklinio amžiaus grupės yra itin palanki terpė patyriminio ugdymo(si) realizavimui, kuris sėkmingai vykdomas organizuojant gamtosaugines veiklas. Priešmokyklinio mokymo procese vis dar gajus mokytojo kaip žinių, patirties teikėjo vaidmuo, o pasitelkiami mokymo(si) metodai ne visuomet įdomūs, aktualūs vaikams, neskatinantys praktinio, aktyvaus įsitraukimo. Atlikus lietuvių ir užsienio mokslinės literatūros analizę, galima teigti, kad priešmokyklinio amžiaus vaikų gamtosauginių įgūdžių ugdymui(si) skiriamas nepakankamas dėmesys, nors ikimokyklinio ugdymo įstaigos turi užtikrinti vaiko gamtosauginio raštingumo ugdymą, puoselėti ekologišką kultūrą, atitinkančią šių dienų kontekstą. Tyrimo klausimai: Kokios gamtosauginio ugdymo galimybės ikimokyklinio ugdymo įstaigose? Kokie veiksniai trukdo realizuoti gamtosauginį ugdymą(si) priešmokyklinio amžiaus grupėse?

Tyrimo objektas – gamtosauginis ugdymas(is) priešmokykliniame amžiuje.

Tyrimo tikslas - atskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) galimybes.

Uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti gamtosaugos ugdymo(si) aktualumą priešmokykliniame amžiuje.
2. Empiriškai nustatyti pedagogų požiūrį į gamtosaugos ugdymo(si) galimybes ugdymo įstaigoje „X“.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa žodžiu (iš dalies struktūruotas interviu), duomenų analizės metodas - turinio (content) analizė, kokybinis tyrimų duomenų analizavimas, sisteminimas, lyginimas ir apibendrinimas.

1. Gamtosauginio ugdymo(si) aktualumo priešmokykliniame amžiuje teorinis pagrindimas

Kaip teigia Neifachas (2007), ugdymas(is) yra kasdienio vaiko gyvenimo namuose ir ugdymo įstaigoje dalis. Jei ugdymas(is) organizuojamas gerai, modeliuojamas vaiko gyvenimo būdas. Šorytė (2021) rašo, kad ekologinį vaikų gyvenimo būdą propaguojanti ugdymo įstaiga, turėtų siekti ne tik aplinką tausojančio sąmoningumo, bet ir ekologinio elgesio, gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) per patyriminę veiklą galimybių sudarymo. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad tradicinėse ugdymo įstaigose bendroji ugdymo programa pakankama gamtosauginiam ugdymui(si): „Vėrinėlio“ programa, „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ekologinio ugdymo gairės“, mokymui skirtos knygos, užduočių sąsiuviniai suteikia žinių, kaip plėtoti gamtosauginį ugdymą(si), tačiau yra manančių, kad aplinkosauginis ugdymasis mūsų šalyje nėra prioritetas, neįtrauktas į tradicinį ugdymą, vykdomas padrikai (Poškus et al., 2019, cit. iš Šorytė, 2021). Duran (2021) pristatyto tyrimo (imtis – 67 vaikai, amžiaus grupė 3-6 m.) rezultatai rodo, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose vykdomos tradicinės mokymo programos yra nepakankamos gamtosauginiam ugdymui(si), jo tikslams, pasiekimams plėtoti. Anot Rios & Menezes (2017) pristatyto tyrimo (imtis – 4 ugdymo įstaigos, vaikų amžius – 5-10 m.) rezultatų, ugdymo įstaigose, kuriuose vadovaujamosi tradicinių požiūriu į aplinkosauginį ugdymą(si), pastebimi skurdūs patyriminio ugdymo(si) komponentai. Lietuvių autorių pristatyto tyrimo (imtis – 86 įvairių darželių pedagogės) rezultatuose teigiama, kad ikimokyklinėse įstaigose gamtosauginių veiklų organizavimui pasitelkiami įvairūs ugdymo(si) būdai: dažniausiai taikomi pokalbiai, žaidimai, meninės, projektinės veiklos, šventės bei renginiai. Neigiamai vertinamos patyriminės, tyriminės, eksperimentinės veiklos (Beišienė ir Lukavičienė, 2015). Apibendrinant galima teigti, kad mokslininkų nuomonės skiriasi. Vieni autoriai teigia, kad tradicinėse ugdymo įstaigose bendrosios ugdymo programos tinkamos

gamtosauginiam ugdymui(si), priemonių pakanka. Kiti - prieštarauja ir teigia, kad aplinkosauginis ugdymas(is) mūsų šalyje nėra prioritetas. Remiantis tyrimų rezultatais, galima daryti prielaidą, kad tradicinės ugdymo programos yra nepakankamos gamtosauginio ugdymo(si) plėtotei.

Kaip teigia Torquati et al. (2010), alternatyva gali būti aplinkosauginio švietimo programos. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų mokytojai turi unikalią galimybę įtraukti gamtosauginį ugdymą į tradicines ugdymo programas ir taip padėti vaikams vystyti santykį su gamtos pasauliu, ugdyti gamtosauginius įgūdžius. Raginama integruoti gamtosauką visose ugdymo srityse, o ne taikyti kaip atskirą veiklą ar sritį. Tokios programos naudingos dėl aktyvaus ugdymosi pozicijos, įtraukiančių veiklų ir praktinių įgūdžių formavimo. Taip pat dėl mokytojams suteikiamos laisvės savaip interpretuoti ir integruoti gamtosauginių programų turinį į bendrojo ugdymo programą (Monkevičienė ir Glebuviene, 2011, cit. iš Beišienė ir Lukavičienė, 2015). Autorių mintys leidžia teigti, kad gamtosauginio ugdymo programos sudaro dideles galimybes gamtosauginių įgūdžių ugdymui(si) per patyriminę veiklą ikimokyklinio ugdymo įstaigose, yra tam tinkamiausios. Pasak Neifacho (2007), bet kokio ugdymo kokybės užtikrinimui svarbi ir ugdymosi aplinkos sąlyga. Makarskaitė-Petkevičienė (2018) pastebi, kad edukacinės erdvės prisideda prie ugdymo proceso realizavimo. Siekiama, kad jos būtų ne tik turtingos priemonėmis, bet ir suteikiančios emocinį saugumą, atitinkančios ugdytinių interesus (Jautakytė, 2014). Palanki ugdymo aplinka – terpė patyriminiam ugdymo(si) procesui, gamtos pasaulio įgūdžių formavimui(si). Lamanauskas, Palionienė (2008) teigia, kad ugdymo aplinka lemia aplinką tausojančio elgesio formavimąsi. Užsienio autoriai pastebi ugdymosi, ypač gamtinės aplinkos svarbą, pabrėžia jų neišnaudojimą ugdymui(si). Daugumai vaikų gamta miestuose asocijuojasi tik su žaidimų aikšte (Rios & Menezes, 2017), stokojama išteklių ikimokyklinėms ugdymosioms gamtinėms aplinkoms kurti (Lee & Ma, 2016). Teigiama, kad šiandieninis auklėjimas ir ugdymas didina atotrūkį nuo natūralios, gamtinės aplinkos. Kyla pavojus sukurti vaikams dirbtinį gamtos pasaulio vaizdą (Wilson, 1996, as cited in Rios & Menezes, 2017). Lietuvos autoriai taip pat pastebi šią problemą. Burškaitienė (2011) teigia, kad mūsų šalies švietimą apibrėžiančiuose dokumentuose, trūksta aiškumo, konkretumo ugdymų aplinkų kūrimo rekomendacijoms (cit. iš Burškaitienė, Vilkonis ir Galkauskienė, 2012). Lamanausko ir Palionienės (2008, p. 27) pristatytame Delphi ekspertų tyrime teigiama, kad „gamtinės aplinkos, <...>, kūrimas šiandien nėra prioritetas Lietuvos ikimokyklinių įstaigų uždavinys. <...>. Ekspertų komentaruose ir išvadose stokojama ryžtingumo bei realių siūlymų gamtinės aplinkos atnaujinimo, kūrimo, plėtojimo perspektyvoms“. Anot Burškaitienės ir kt. (2012) žvalgomojo tyrimo (imtis – 16 Šiaulių ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovų), daugelio ikimokyklinių įstaigų ugdymosi lauko erdvės skurdžios. Pastebima, kad ikimokyklinio ugdymo vadovybės, švietimo politikos veikėjų dėmesys įstaigų išorinėms ugdymosioms erdvėms per mažas, darželių lauko edukacinės erdvės neišnaudojamos gamtosauginiam ugdymui(si).

Geroms mokyklos koncepcijoje (2015) pateikiamos atviros, nuolat kintančios ugdymosi aplinkos rekomendacijos. Raginama ugdymui išnaudoti visas vidaus ir lauko patalpas, erdves, orientuotis į edukacinių aplinkų be sienų patarimus, koncentruotis į patirtinių, veikimo aplinkų kūrimą. Užsienio autoriai taip pat dalinasi patarimais. Dodge et al. (2007) pateikia grupių kūrimo rekomendacijų: padalintos patalpos, ugdymosi priemonių ir medžiagų įvairovė, saikingumas, būtina augmenijos ir gyvūnijos kampelių integracija. Cooper (2015) dalinasi lauko aplinkos patarimais – būtina nekenksminga įvairi daržo, sodo, pievų, miškų augalija, dėmesys paukščiams (lesyklos, vonios), topografinė (kalnai, terasos, šlaitai), aplinkos paviršių (žolė, akmenukai, pjuvenos), gamtinių medžiagų (akmenys, medžio detalės, rąstai) įvairovė. Pabrėžiamas ikimokyklinių įstaigų lauko aplinkų gamtosauginiam ugdymui(si) kūrimo būtinumas – naujų darželio planų atradimas, naujoviškas apželdinimas. Makarskaitė-Petkevičienė (2018) pristato tyrimą (imtis – 34 šalies savivaldybių ugdymo įstaigos: 81 mokykla, 27 darželiai), kuriuo siekta apžvelgti ugdymo įstaigų lauko edukacinių erdvių pritaikymą ir išnaudojimą gamtosauginiam ugdymui. Rezultatuose minima tik geroji 33 ugdymo įstaigų patirtis, pabrėžiamas ikimokyklinio ugdymo įstaigų pranašumas: įvairovė, originalumas. Darželiuose įkurti pojūčių takai, gėlynai, vaismedžių ir vaiskrūmių sodai, įvairių augalų labirintai, kuriamos daržo erdvės su šiltnamiais, kompostavimo konteineriais, laistymo sistemomis. Prie augalų statomos informacinės lentelės. Paliekamos natūralios pievos atkarpos, statomi vabzdžių viešbučiai, slikių gyvenvietės, skruzdžių namai, nedideli gyvūnų ūkiai.

Mokslinėje medžiagoje pabrėžiama dar viena reikšminga gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) galimybė. Tai ugdymo įstaigos bendravimas ir bendradarbiavimas su ugdytinių šeimomis. Būtent šeima supažindina mažą vaiką su jo gyvenamąja, gamtine aplinka, formuoja pirminę patirtį. Ugdymo įstaiga tik papildo tėvų gamtos pažinimo, aplinkosauginį indėlį (Lamanauskas, Palionienė, 2008). Artimos aplinkos žmonės kūrė glaudžius vaiko ir gamtinės aplinkos ryšius, aplinkosauginį požiūrį modeliuodavo pasitelkdami tautosaką, papročius, individualius įsitikinimus. Šeimos aplinkos pavyzdžiai - patys geriausi, paveikiausi, plėtojantys ekologines, gamtosaugines nuostatas. Vaikas stebi savo aplinkos žmones, noriai kartoja jų elgesį, susitapatina su artimaisiais, mėgdžioja išgirstus žodžius (Priešmokyklinio ugdymo standartai, 2003). Literatūroje pateikti įvairių tyrimų rezultatai patvirtina šeimos narių svarbą gamtosaugos ugdymo(si) procese. Anot Duran (2021), pristatyto tyrimo (imtis – 67 vaikai, amžiaus grupė – 3-6 metų) rezultatų, ketverių, penkerių ir šešerių metų amžiaus vaikų grupėse svarbi abiejų tėvų kaip aplinkosaugos šaltinių svarba. Pasak Šorytės (2021), pristatyto tyrimo (imtis – 33 vaikai, amžiaus grupė – 6-11 metų) rezultatų, esminiai vaikų gamtosaugos šaltiniai yra šeimos narių perduodama žodinė informacija bei artimiausios aplinkos žmonių elgesio pavyzdžiai. Remiantis autorių mintimis, atliktų tyrimų rezultatais, galima teigti, kad gamtosauginio ugdymo procese svarbus vaikų iš namų „atsineštos“ gamtosauginės patirties plėtojimas. Taip pat svarbus ugdymo įstaigos ir šeimų bendradarbiavimas, užtikrinantis darželyje įgytų gamtosauginių žinių bei patirčių tęstinumą bei dalinimąsi namų aplinkoje (Gamtosauginių ugdymo įstaigų programa, 2006; Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014).

Kaip teigia Duran (2021), tėvai svarbūs vaikų įgūdžių formavimo(si) procese, taip pat telkiant darželio bendruomenę. O ugdymo įstaigos bendruomenė ir jos įsitraukimas į ugdymo(si) procesą didina gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) per patyriminę veiklą galimybes. Drauge veikti, nuspręsti ar spręsti problemas ekologiniais, gamtosauginiais klausimais smagiau ir naudingiau. Pasak Gamtosauginių mokyklų programos (2006), aktyvi ir atvira ugdymo įstaiga visada burs bendruomenę, taps jos traukos centru. Suprasdamos tai, darželių mokytojos deda daug pastangų organizuojamos specifinius renginius su bendruomene, grupėse ugdymas dažnai praturtinamas įvairiomis akcijomis, popietėmis su tėvais, bendruomene, organizuojamas net gamtosauginis Žemės mėnuo. Lamanauskas, Palionienė (2008) pabrėžia ekologinių žygių naudą, rašo, kad „aplinkosaugos renginiai, tokie kaip talkos, akcijos, projektai, šventės, konferencijos, ekožygiai sudaro dideles galimybes ugdytiniams, jų tėvams, ugdymo įstaigos bendruomenei dalyvauti ekologinėje veikloje, spręsti konkrečius aplinkosauginius klausimus, daryti sprendimus kuriant ir puoselėjant švarią aplinką“. Ne tik darželio bendruomenė ir jos įsitraukimas į ugdymo(si) procesą, bet ir darželyje organizuojami renginiai kaip akcijos, žygiai, šventės didina gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) per patyriminę veiklą galimybes.

2. Gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) priešmokykliniame amžiuje empirinis tyrimas

2.1 Tyrimo metodika ir organizavimas

Užsakomasis tyrimas vyko vieno Lietuvos miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigoje „X“, kurioje yra dvi priešmokyklinio ugdymo grupės. Tyrimą atlikti užsakė konkreti ikimokyklinio ugdymo įstaiga, siekiant ugdymo kokybės gerinimo bei naujovių diegimo savo darbe, todėl tyrimo autoriai atliko konkretaus atvejo analizę, diagnozuojant situaciją, ją aptariant bei atliekant rezultatų sklaidą. Empirinis tyrimas atliktas 2022 m. vasario-kovo mėn. Siekiant išsamesnio priešmokyklinio amžiaus vaikų gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) galimybių per patyriminę veiklą atskleidimo, nutarta apklausti priešmokyklinio ugdymo mokytojus. Taikytas tyrimo metodas – iš dalies struktūruotas interviu. Tyrimo metu siekta atskleisti pedagogų nuomonę apie vaikų gamtosauginį ugdymą(si), jo svarbą, pasitelkiamas ugdymo programas, ugdomąsias aplinkas bei bendradarbiavimo būdus. Taip pat siekta identifikuoti pedagogų gamtosauginio ugdymo gebėjimus ir pasitelkiamus informacijos šaltinius. Tyrimui reikalingi duomenys buvo renkami individualaus pokalbio metu. Išsakytos mintys užrašytos iš anksto paruoštose interviu protokoluose. Interviu metu apklausti 8 priešmokyklinio pedagogo išsilavinimą turintys įstaigos „X“ mokytojai. Informantai buvo pasirinkti pagal turimą pedagogo išsilavinimą bei vaikų amžiaus grupę, su kuria šiuo metu dirba ar yra tekę dirbti anksčiau. Apklaustieji pedagogai tyrime dalyvavo noriai, išsamiai atsakinėjo į pateiktus klausimus. Interviu instrumentarijus pedagogams sudarytas iš 5

pagrindinių klausimų, kurių kiekvienas turėjo dar 2-4 patikslinančius klausimus. Jais siekta patikslinti, išplėtoti kiekvieno pagrindinio klausimo atsakymą. Interviu kokybinių duomenų analizei taikytas kokybinės turinio analizės metodas. Tyrimo pradžioje buvo suderintos informantų galimybės dalyvauti tyrime bei tyrimo atlikimo laikas, terminai. Tyrimo metu buvo atsižvelgta į etnines nuostatas bei laikomasi savanoriškumo, geranoriškumo, anonimiškumo, konfidencialumo principų. Visiems tyrimo dalyviams buvo paaiškinta, kad apklausa konfidenciali: asmeninė informacija nebus atskleista, o tyrimų metu gauti duomenys bus panaudoti tik apibendrintai, nebus viešinami. Kiekvienas kokybinio tyrimo dalyvis prieš interviu pasirašė sutikimo formą dėl dalyvavimo kokybiniame tyrime. Gauti tyrimo rezultatai analizuoti ir sisteminėti, naudojant Microsoft Office kompiuterinę programą. Tyrimo rezultatų sisteminimui taikytas kokybinės tyrimo rezultatų analizės metodas, kategorijos ir subkategorijos sudarytos atsižvelgiant į teorinėje tyrimo dalyje analizuotų autorių nuostatas, informantų pateikti atsakymai pagrįsti įvairių autorių nuomonėmis ir teiginiais.

2.2. Apklausos žodžių rezultatų aptarimas

Apibendrinant interviu rezultatus, nustatyta, kad pedagogai mano, jog gamtosauginis ugdymas tinkamas priešmokyklinio amžiaus vaikams, plėtojantis visas penkias reikalingas kompetencijas. Pedagogai nurodo, kad visos gamtosauginio ugdymo sudedamosios - vertybės, mąstymas, žinios ir įgūdžiai – svarbios sėkmingo gamtosauginio ugdymo plėtotei. Apklaustųjų ir mokslininkų nuomonės šiuo klausimu sutampa, kai gamtosauginio ugdymo svarba akcentuojama ikimokyklinio ugdymo įstaigose, nurodant, kad gamtosauginio ugdymo metu modeliuojama nuostatų ir požiūrio, pažinimo bei aplinką tausojančio elgesio visuma (Duran, 2021). Analizuotoje mokslinėje literatūroje autorių nuomonės dėl gamtosauginių programų skiriasi: vieni teigia, kad bendroji ugdymo programa pakankama gamtosauginiam ugdymui(si) (Tarquati et al., 2010), kiti - kad nepakankama (Duran, 2021), būtina specifinė, tam tikslui sukurta aplinkosauginio švietimo programa (Tarquati et al., 2010). Ugdymo įstaiga „X“, kurioje atliktas tyrimas (1 lentelė), yra pastarosios minties šalininkė, nes priklauso gamtosauginių mokyklų tinklui, siekia gamtosauginės mokyklos vardo bei į tradicinę ugdymo(si) programą integruoja GMP elementus. Pedagogai gamtosauginių įgūdžių ugdymui naudojami pačios įstaigos kuriamu gamtosauginio ugdymo metiniu veiksnių planu, ugdymą(si) praturtina įvairių neformaliojo ugdymo įstaigų edukacinėmis programomis, supranta jų teikiamą naudą, mano, kad jos tinkamos, atitinka vaikų amžių. Mokslinėje literatūroje taip pat skatinamas šių abiejų programų derinimas tarpusavyje. Formalųjį ir neformalųjį ugdymą sieja vienodas siekis – vaiko tęstinis ugdymas. Tačiau literatūroje pateikiamos didesnės neformaliojo gamtosauginio ugdymo galimybės kaip būreliai, bendri projektai, viktorinos, talkos, renginiai paminėtinoms dienoms (Lamauskas, Palionienė, 2008), kas nėra kol kas taikoma gamtosauginiam ugdymui(si) įstaigoje „X“. Pedagogų teigimu, „dauguma tėvų supranta gamtinės aplinkos teikiamą naudą vaikams, skatina savo vaikus leisti laiką lauke, gamtoje, nors tėvų žinios apie gamtosauginiam ugdymui(si) tinkamiausias ugdomasias aplinkas yra ribotos, nepakankamos“. Ugdymo įstaiga gamtosauginiam ugdymui(si) daugiausiai pasitelkia „įstaigos išorines edukacines aplinkas“. Pastebima gana didelė jų įvairovė. Tačiau „įstaigos vidaus patalpos ir erdvės kiek mažiau pritaikytos gamtosauginiam ugdymui(si), nepilnai išnaudojamos“. Nors Geros mokyklos koncepcijoje (2015) raginama ugdymui išnaudoti visas vidaus ir lauko patalpas, erdves, orientuotis į edukacinių aplinkų bei sienų patarimus, koncentruotis į patirtinių, veikimo aplinkų kūrimą. Pastebima didelė už darželio teritorijos esančių gamtinių ir ne gamtinių, formaliųjų ir ne formaliųjų aplinkų įvairovė, plačios taikymo galimybės, tačiau rezultatai parodė, kad „išnaudojamos tik pavienės aplinkos iš visų galimų“.

1 lentelė. Gamtosauginio ugdymo aktualumas priešmokykliniame amžiuje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Gamtosauginis ugdymas priešmokykliniame amžiuje	Gamtosauginio ugdymo svarba priešmokyklinio amžiaus vaikui	„Rūšiuoja, pasigamina žaisliukų namuose.“; „Dėmesį sukaupt padeda, atrasti. Padeda atminčiai, loginiam mąstymui lavėti: daugiau prisimena kažką, dėmesingiau atlieka, apjungia tai, ką daro.“; „Mes nuo mažens pratinamės rūšiuoti, turime konteinerius. Patys auginamės daržoves, uogas, valgome jas. Išmokstame panaudoti antrines žaliavas žaislų gamybai, žaidimams, ugdymo priemonėms.“; „Darome akcijas, rudenį, pavasarį aplinkos tvarkymo talkas, pavasarį vyksta sėjimas, sodinimas. <...>. Taip vaikas nuo mažens pratinasi saugoti gamtą, rūšiuoti. Svarbus harmonijai, ryšiui su gamta. Formuoja sąmoningą elgesį gamtoje.“; „Vaikai gamtą tyrinėja, susipažįsta su ja, stengiasi saugoti gamtą, neniokoti jos, išmoksta globoti gyvybę, vabaliukus...“; „...anksčiau bijojo vorų, o dabar vorai yra mūsų svečiai“.
	Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų plėtra	„Visas plėtoja, bet pirmiausia socialinę. Sveikatos saugojimo, komunikavimo, meninę, pažinimo.“; „Visas: ir socialinę, ir meninę, ir fizinį aktyvumą.“; „Aišku pažintinę, skaičiavimas, matavimas. Praktiškai visos. Ir socializacijos.“; „Pirmiausiai pažinimo turbūt, bendravimo, bendradarbiavimo, savivokos, kalbos, kūrybiškumo – visas daugiau mažiau. Apima ir tyrinėjimą, problemų sprendimą“.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2022.

Kokybinio tyrimo rezultatai (2 lentelė) parodė, kad apklausti pedagogai turi gamtos pažinimo ir gamtosauginio ugdymo gebėjimų. Pedagogų manymu, dauguma tėvų „nėra tikri dėl savo turimų ekologinių žinių ir įgūdžių, supranta, kad kažko nežino, negeba, todėl būtinas papildomas aplinkosauginis švietimas“. Šiame kontekste iškyla aktualus gamtosaugos žinių atnaujinimas naujomis, turimų įgūdžių pagilinimas. Savo gamtosauginę kvalifikaciją pedagogai kelia „mokymuose, seminaruose, konferencijose“, tačiau pastebi, kad „tokių mokymų nedaug, o tinkamos literatūros stinga“. Analizuotoje mokslinėje literatūroje ši problema gvildenama nebuvo, neužsiminta apie literatūros, mokymų stoką pedagogams. Įdomu tai, kad daugiausiai teorinės informacijos pedagogai sužino iš „įstaigoje organizuojamų gamtosauginių seminarų, kolegų“, o praktikos įgyja „savo darbovietėje, kurdami gamtosauginę aplinką, žinias realizuodami gamtosauginėse veiklose su vaikais“. „Televizijos laidos, literatūra bei internetas“ - pedagogų pagrindiniai asmeninio aplinkosauginio raštingumo šaltiniai. Jų įvairovė nedidelė. Be to, rezultatai parodė, kad tik pavieniai pedagogai įgytas žinias taiko šeimoje, propaguoja tvarų gyvenimo būdą, kas patvirtina literatūros duomenis apie pedagogų asmeninio gamtosauginio pavyzdžio stoką ugdymo įstaigose (Duran, 2021). Rečiau pasitelkiama ekologinė literatūra, lankomasi seminaruose, festivaliuose. Pedagogų teigimu, „tik dalis tėvų domisi vaiko įgytomis ekologinėmis žiniomis, užtikrina gamtosauginį ugdymą namuose, dalyvauja įstaigos organizuojamose renginiuose, išitraukia į įstaigos organizuojamą ugdymo procesą“. Tyrimo duomenys patvirtina tyrimo teorinėje dalyje nagrinėtą medžiagą, kad kol kas tėvai neprisiima savo gamtosauginio ugdymo atsakomybės (Lee & Ma, 2016), kad praktikoje tėvų ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimas gamtosauginio ugdymo(si) procese dar tik teorinis, o galimybės lieka neišnaudotos (Lamanauskas, 2007). Tai patvirtina ir tyrime atskleistos pedagogų bendradarbiavimo su ugdytinių tėvais problemos. Nors dauguma pedagogų teigia, kad „bendradarbiaudami su ugdytinių tėvais nesusiduria su jokiais problemomis“, tačiau keletas pedagogų neslėpė, kad su problemomis vis tik susiduriama, nes „tėvams trūksta iniciatyvos, jie vangiai išitraukia į ugdymo(si) procesą, tėvams būtina nuolat priminti informaciją, skleisti ją įvairiais kanalais ir dažnai“. Literatūroje minimos tos pačios tėvų didelio užimtumo bei mažo išitraukimo į ugdymo(si) procesą problemos, akcentuojamas tėvų aplinkosauginio švietimo būtinumas, kas įpareigoję tėvus, skatintų gamtosaugos ugdymo atsakomybių pasidalijimą (Lee & Ma, 2016).

2 lentelė. Ugdomosios aplinkos sąsajos su gamtosauginiu ugdymu

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Ugdomosios aplinkos įtaka vaikų gamtosauginiam ugdymui(si)	Savo darželio edukacinių erdvių išnaudojimas gamtosaugai ugdyti.	„Šiltnamis, miško zona, Kneipo takas, yra pasodinta naujų medžių: vaismedžių, eglių, gėlynai, įrengtos lesyklėlės., <...>.“; „Visas erdves: tiek grupės aikštelės, tiek miško erdvę, šiltnamį, pakeltas lysves, sporto aikštelę, vaismedžių sodą.“; „Gėlynus, vaismedžių sodelį, visą gamtinę darželio aplinką, miško zoną“.
	Už darželio teritorijos esančias aplinkas išnaudojimas gamtosauginiam ugdymui	„Už tvoros esančią erdvę naudojame medžių ištyrimui <...>. Einame į šalia esantį Dainavos parką rinkti gamtinės medžiagos, atlikti įvairių veiklų <...>. Esame važiuavę Kalėdas švesti į mišką, Kulautuvos poilsiavietę, vežėm žvėreliams labdarą. Einame į Kuprevičiaus mokyklą.“; „Draugystės parką – stebėjimams. Kai buvo galima, vykome į zoologijos, botanikos sodą, į mišką“.
	Neformaliojo ugdymo įstaigų edukacinių erdvių pasitelkimas	„Esame buvę botanikos sode ir zoologijos muziejuje, zoologijos sode.“; „Botanikos sodą.“; „Kol kas nepasitelkiame.“; „Neteko.“; „Esame kartu su kitu darželiu pasitelkę edukacines erdves molio pamokoms“.
	Aplinkos, labiausiai patinkančios vaikams	„Nepastebėjau, kad kas jiems nepatiktų, kas sakytų oi nenorim.“; „Kai vyksta patyriminės veiklos, tada patinka visos aplinkos.“; „Visos aplinkos patinka, ypač išvykimai už įstaigos ribų, netipinėje aplinkoje. Ir kur daug erdvės, nevaržoma jų laisvė.“; „Aplinkos lauke: Kneipo takas, miško zona, šiltnamis, kitos edukacinės įrengtos erdvės. Patinka didelė įvairovė, nauji patyrimai. „Labiausiai patinka, T. Ivanausko muziejus, miško erdvė, ypač vabalų viešbutis“.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2022.

Pedagogai gamtosauginiame ugdymo(si) procese „siekia bendradarbiavimo su tėvais, bendruomene, suvokia jo naudą“. Tačiau pandemijos COVID-19 viruso situacijos įtakoje pedagogų bendradarbiavimo su tėvais galimybės liko pilnai neišnaudotos: nedidelė bendradarbiavimo formų, bendruomeninių renginių įvairovė, „retai organizuojami žygiai, iškylos, bendros edukacinės veiklos, popietės su vaikais, stokojama mokymų, seminarų ar konferencijų tėvams“, nors literatūroje akcentuojamas darželio bendruomenės įsitraukimas į ugdymo(si) procesą, pabrėžiama, kad darželyje organizuojami renginiai didina gamtosauginių įgūdžių ugdymo(si) per patirtinę veiklą galimybes (Lamanauskas, 2007). Iš tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad priimtinausias bendradarbiavimo formos tėvams – bendros veiklos su vaikais bei popietės. Taip pat iškylos, žygiai, išvykos su vaikais bei bendruomeninės akcijos, šventės, renginiai. Pedagogų siūlomas projektinių veiklų variantas priimtinas gana nedidelei tėvų daliai, tad mokytojams, norintiems kuo daugiau tėvų įtraukti į gamtosauginio ugdymo(si) procesą, derėtų taikyti kuo didesnę bendradarbiavimo formų su tėvais įvairovę, atsižvelgti ir dažniau taikyti tėvams priimtinesnes bendradarbiavimo formas. Pasak Gamtosauginių mokyklų programos (2006), aktyvi ir atvira ugdymo įstaiga visada burs bendruomenę, taps jos traukos centru. Tik bendros pedagogų, tėvų ir vaikų pastangos nulems permainas ir reikšmingus rezultatus (Houghton & Worroll, 2018).

Visi apklaustieji supranta gamtosauginio ugdymo svarbą priešmokyklinio amžiaus vaikams, mano, kad „gamtosauginis ugdymas yra reikšmingas“. Informantai pritaria, kad sėkmingo gamtosauginio ugdymo(si) plėtoje svarbios visos gamtosauginio ugdymo dalys: vertybės, mąstymas, žinios ir įgūdžiai. Anot Jankevičiaus ir kt. (2000), gamtosauginis ugdymas – tai procesas, kurio metu modeliuojama nuostatų ir požiūrio, pažinimo bei aplinką tausojančio elgesio visuma. Kaip pastebi informantai, dauguma tėvų skatina savo vaikus leisti laiką lauke, gamtoje, taigi supranta gamtinės aplinkos teikiamą naudą vaikams, kas prieštarauja mokslininkų teiginiais, kad šiais laikais kuriama priklausoma nuo informacinių technologijų, „kambarinė kultūra“ (Houghton & Worroll, 2018). Tačiau „tėvų žinios apie gamtosauginiam ugdymui(si) tinkamiausias ugdomasias aplinkas ribotos, nepakankamos“. Literatūroje gamtosauginiam ugdymui(si) rekomenduojamos darželio išorinės, vidinės aplinkos, formaliosios ir neformaliosios įstaigos kaip zoologijos, botanikos sodai, įvairūs muziejai (Lamanauskas, 2007), apskritai visa gamtinė aplinka (Makarskaitė-Petkevičienė, 2018). Anot informantų, pagrindiniai šeimų gamtosauginio raštingumo šaltiniai yra „televizija bei internetas“.

Nemažai gamtosauginių žinių ir įgūdžių tėvai įgyja „vaiko ugdymo įstaigoje. Rečiau pasitelkiama ekologinė literatūra, lankomasi seminaruose, renginiuose, festivaliuose“.

Anot informantų, dauguma tėvų „nėra tikri arba abejoja dėl savo turimų ekologinių žinių ir įgūdžių, supranta, kad kažko nežino, negeba, būtinas papildomas aplinkosauginis švietimas“. Įdomu tai, kad dauguma priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvų „norėtų praplėsti savo turimas gamtosaugos žinias ir įgūdžius“. Literatūroje taip pat teigiama, kad kol kas tėvai nėra ekologinio, gamtosauginio gyvenimo būdo puoselėtojai ir siektini pavyzdžiai vaikams (Lee & Ma, 2006). Informantai supranta, kad už gamtosauginį ugdymą(si) atsakinga tiek ugdymo įstaiga, tiek ir šeima. Priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvus būtų galima skirstyti į dvi pagrindines grupes: tuos, kurie domisi vaiko įgytomis ekologinėmis žiniomis, užtikrina gamtosauginį ugdymą(si) namuose, ir tuos, kurie tą daro nenuosekliai, gamtosauginio ugdymo(si) tęstinumą namuose užtikrina nereguliariai. Tuos, kurie visada arba dažnai dalyvauja įstaigos organizuojamose renginiuose, ištraukia į įstaigos organizuojamą ugdymo(si) procesą ir tuos, kurie tokiuose renginiuose nedalyvauja arba dalyvauja nenuosekliai. Gauti rezultatai patvirtina pirmojoje tyrimo dalyje analizuotus teiginius, kad praktikoje tėvų ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimas gamtosauginio ugdymo(si) procese dar tik teorinis, o galimybės lieka neišnaudotos (Lamanauskas, 2007), kad kol kas tėvai neprisiima savo gamtosauginio ugdymo atsakomybės (Lee & Ma, 2006). Priimtinausios bendradarbiavimo formos priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvams yra bendros veiklos su vaikais bei popietės. Taip pat priimtinos iškylos, žygiai, išvykos su vaikais bei bendruomeninės akcijos, šventės, renginiai. Įdomu tai, kad pedagogų siūlomas projektinių veiklų variantas priimtinas gana nedidelei tėvų daliai, tad mokytojams, norintiems kuo daugiau tėvų įtraukti į gamtosauginio ugdymo procesą, derėtų taikyti kuo didesnę bendradarbiavimo formų su tėvais įvairovę, atsižvelgti ir dažniau taikyti tėvams priimtinesnes bendradarbiavimo formas. Pasak Gamtosauginių mokyklų programos (2006), aktyvi ir atvira ugdymo įstaiga buria bendruomenę, tampa jos traukos centru. Tik bendros pedagogų, tėvų ir vaikų pastangos nulemia permainas ir reikšmingus rezultatus.

Išvados

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą, atskleistos šios gamtosaugos įgūdžių ugdymo(si) galimybės priešmokykliniame ugdymo įstaigoje: gamtosauginių ugdymo programų panaudojimas, jų integravimas į bendrąsias ugdymo programas, pedagogų gamtosauginės kvalifikacijos bei mokytojų asmeninio aplinkosauginio raštingumo kėlimas, dėmesys ikimokyklinio ugdymo įstaigų išorinių edukacinių erdvių kūrimui, neformaliojo ugdymo įstaigų (zoologijos, botanikos sodų, muziejų) edukacinių programų panaudojimas, tėvų, visos įstaigos bendruomenės išitraukimas į ugdymo(si) procesą, organizuojami bendruomeniniai reginiai, praktinių veiklų naudojimas ugdymo procese.

2. Atlikus empirinį tyrimą, nustatyta: priešmokyklinio amžiaus vaikų grupėse įstaigoje „x“ gamtosaugos ugdymo(si) galimybės gana didelės, tačiau nepakankamai panaudojamos. Ugdymo įstaiga „x“ priklauso gamtosauginių mokyklų tinklui, siekia gamtosauginės mokyklos vardo bei į tradicinę ugdymo(si) programą integruoja gmp elementus, naudojami pačios įstaigos kuriamu gamtosauginio ugdymo metiniu veiksmų planu. Pedagogai gamtosauginę kvalifikaciją kelia mokymuose, seminaruose, konferencijose, tačiau pastebi problemą - tokių mokymų nedaug, o tinkamos literatūros stinga. Pedagogų asmeninio aplinkosauginio raštingumo šaltinių įvairovė nedidelė: televizijos laidos, literatūra, internetas. Dauguma pedagogų supranta, kad už gamtosauginį ugdymą atsakinga ugdymo įstaiga ir šeima, tačiau tik dalis šeimų domisi vaiko įgytomis ekologinėmis žiniomis, užtikrina gamtosauginį ugdymą namuose. Pedagogų teigimu, tėvams trūksta iniciatyvos, jie vangiai išitraukia į ugdymo(si) procesą, tačiau, paraginti pedagogų, sutinka pagilinti gamtosaugos žinias naujomis, pastiprinti turimus įgūdžius.

Literatūra

1. Beišienė, M., Lukavičienė, V. (2015). Ekologinės aplinkosauginės veiklos organizavimas ikimokyklinėje įstaigoje. *Gamtamokslinis ugdymas/Natural science education*, 12(1), 32–44. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8309285/datastreams/MAIN/content>
2. Burškaitienė, R., Vilkonis, R. ir Galkauskienė, E. (2012). Lauko ugdomosios aplinkos Šiaulių ikimokyklinio ugdymo įstaigose: atvejo analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4, 14-19. <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367187218985/J.04~2012~1367187218985.pdf>
3. Cooper, A. (2015). Nature and the Outdoor Learning Environment: The Forgotten Resource in Early Childhood Education. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 3(1), 85-97. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1108430.pdf>
4. Dodge, D. T., Colker, L. J., & Heroman, C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas* (p. 481). Vilnius: Presvika.
5. Duran, M. (2021). Perception of preschool children about environmental pollution. *Journal of Education in Science, Environment and Health (JESEH)*, 7(3), 200-219. <https://doi.org/10.21891/jeseh.733800>
6. *Gamtosauginių mokyklų programa (GMP)* (2006). <https://gamtosauginismokyklos.lt/>
7. Houghton, P., Worroll, J. (2018). *Žaiskime miške. Lauko žaidimai, darbeliai ir užduotys nuotykius mėgstantiems vaikams*. Vilnius: Briedis.
8. *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos* (2015). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras. (žiūrėta 2022-04-18). https://www.smm.lt/uploads/documents/tevams_ugdymo_planai/knyga%20-%20rekomendacijos.pdf
9. Lamanuskas, V., Palionienė, A. (2008). Ikimokyklinės ugdymo įstaigos gamtinės aplinkos svarba vaikų pažinimo kompetencijos plėtotei. *Gamtamokslinis ugdymas*, (2), 15-29. <http://oaji.net/articles/2014/514-1393664767.pdf>
10. Lee, J.C.-K., Ma, W. H. T. (2016). Early Childhood Environmental Education: A Hong Kong Example. *Applied Environmental Education and Communication*, 5(2), 83-94. Prieiga per duomenų bazę Taylor&Francis. <https://doi.org/10.1080/15330150600648911>
11. Makarskaitė-Petkevičienė, R. (2018). Lauko Edukacinės Erdvės: Idėjos ir naujos ugdymo galimybės. *Švietimas: Politika, Vadyba, Kokybė*, 10(2), 75–90. <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2018~1576821298437/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
12. Neifachas, S. (2007). *Priešmokyklinio ugdymo kokybės vadyba: vadovavimas ugdymo programos rengimo strategijai. Konceptualizavimo dimensijos*. Vilnius: Ciklonas.
13. *Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa* (2014). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
14. Rios C., Menezes, I. (2017). “I saw a magical garden with flowers that people could not damage!”: Children’s visions of nature and of learning about nature in and out of school. *Environmental Education Research*, 23 (10), 1402-1413. <https://doi-org.db.kaunokolegija.lt/10.1080/13504622.2017.1325450>
15. Šorytė, D. (2021). *Pradinio mokyklinio amžiaus vaikų aplinką tausojantis elgesys ir jo prognostiniai veiksniai: daktaro disertacija*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
16. Torquati, J., Gabriel, M. M., Jones-Branch, J., & Leeper-Miller, J. (2010). A natural way to nurture children's development and learning. *YC: Young Children*, 65(6), 98-104. https://www.researchgate.net/publication/292049296_Environmental_education_A_natural_way_to_nurture_children%27s_development_and_learning

OPPORTUNITIES FOR EDUCATION OF CONSERVATION SKILLS IN PRE-SCHOOL AGE

Raimonda Sabinskienė, Jonava Kindergarten "Pakalnūtė"
Algimantas Bagdonas, Kaunas University of Applied Sciences

Summary

Relevance of the topic. Environmental (ecological) education in preschool age is becoming more and more relevant (Lukavičienė and Saviščeviene, 2000). An educational institution promoting the ecological lifestyle of children should seek to create opportunities for environmentally conscious awareness, ecological behavior, and the development of environmental skills through experiential activities (Šorytė, 2021), especially in pre-school age groups (Von Kotzebue et al., 2020). In the modern context of children's education, it is important to understand the significance of environmental and experiential education for preschool children (Lamauskas, 2007). The problem of the research is insufficient attention to the development of environmental education skills through experiential activities in the preschool age. The object of the research is the opportunities for developing the environmental education skills of preschool children through experiential activities. The aim of the research is to reveal the opportunities for developing the environmental skills of preschool children through experiential activities. Tasks: To theoretically substantiate the opportunities for environmental education in pre-school education institutions.; to empirically determine the attitude of parents and teachers to the opportunities for environmental education in pre-school age groups in institution. Research methods: analysis of scientific literature and documents, written survey, oral survey, quantitative and qualitative analysis of the obtained data. Research results: environmental education opportunities in pre-school education institution: use of environmental school curricula, their integration into general education curricula, raising teachers' environmental qualifications and teachers' personal environmental literacy, attention to the development of external educational spaces in pre-school education institutions, use of educational programs of non-formal education institutions (zoos, botanical gardens, museums), involvement of parents or the whole community of the institution in the educational process, community events. Possibilities of nature conservation education in pre-school education institutions: the use of nature conservation school programs, their integration into general education programs, raising the nature conservation qualifications of pedagogues and the personal environmental literacy of teachers, attention to the creation of external educational spaces of pre-school education institutions, non-formal education institutions (zoology, botanical gardens, museums), the use of educational programs, the involvement of parents, the entire community of the institution in the educational process, organized community spectacles. After carrying out an empirical study, it was found that: in groups of pre-school children, the opportunities for nature conservation education in the institution are quite large, but they are not used enough.

Keywords: nature conservation education, experiential activities, preschool age, non-formal education institutions.